

Kjønnsforskjeller i utdanning

— utdanningsledelse i et globalt perspektiv

Globalt er det flere kvinner enn menn i læreryrket. Når det gjelder lederstillinger i utdanningssektoren, er imidlertid menn i flertall.

I dette faktaarket ser vi nærmere på kjønnsforskjeller i utdanningssektoren i verden, med vekt på utdanningsledelse. Rapporten *Leadership in education. Lead for learning* (UNESCO, 2024a) peker på at utdanningsledelse er den nest viktigste faktoren for kvalitet i utdanningen etter lærere.

Bakgrunn

Global Education Monitoring Report (GEM Report) er en uavhengig publikasjon som jevnlig blir gitt ut av UNESCO. I 2015 fikk UNESCO i mandat å overvåke og informere om framdriften innen FNs bærekraftsmål 4, god utdanning. Det skjer blant annet gjennom GEM-rapporten. Ved siden av å se på måloppnåelsen innen de ulike indikatorene innen bærekraftsmål 4, har hver rapport en tematisk del.

Den tematiske delen for denne rapporten (UNESCO, 2024a) er utdanningsledelse. Rapporten analyserer kravene til godt lederskap og hvordan disse varierer over tid og mellom land. Den beskriver hindringene kvinner møter for å bli ledere og som ledere. Globalt er det betydelige kjønnsforskjeller innen skoleledelse, utdanningsadministrasjon og politiske lederposisjoner. Dette faktaarket baserer seg på denne rapporten.

FNs bærekraftsmål

Høsten 2015 vedtok medlemslandene i FN 17 bærekraftsmål. De er en felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030.

De 17 målene har tilhørende delmål, til sammen 169. Mål 4 er **God utdanning**, som skal sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle. Mål 5 er **Likestilling mellom kjønnene**, og målet her er å oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling i samfunnet.

Kjønnsforskjeller i utdanning

251 millioner barn står utenfor skolen (UNESCO, 2024a), en reduksjon på kun en prosent siden 2015. I dag er det flere gutter enn jenter som står utenfor barne- og ungdomsskolen mens det tidligere var færre jenter som startet og fullførte grunnskolen. Imidlertid er det regionale forskjeller. Flere gutter er utenfor utdanning i Øst- og Sør-Øst-Asia, Europa og Nord- og Latin-Amerika inkludert Karibia, mens flere jenter er utenfor i Nord-Afrika og Afrika sør for Sahara, samt Vest-Asia og

Oseania. Afrika sør for Sahara er den delen av verden hvor det er størst skille mellom jenter og gutter med hensyn til avsluttet ungdomsskole. Fra 2015 til 2023 var det en positiv utvikling hvor andelen jenter som fullførte ungdomsskolen innen normert tid økte fra 93 til 97 prosent.

Det er en økning i antall unge som begynner på videregående skole, og med unntak av Afrika sør for Sahara er jenter i flertall. Mens gutter i større grad tar en yrkesfaglig utdanning, går jenter på studieforberedende linjer. Det blir følgelig en høyere andel kvinner enn menn på universiteter og høyskoler.

Kvinner er underrepresentert i utdanning og yrker innen real- og teknologifag, de såkalte STEM-fagene (UNESCO, 2024b). Kvinner utgjør 35 prosent av de som går ut med en grad innen disse fagene, andelen har vært uendret de siste ti årene.

Om lag 99 millioner – vel 13 prosent – av verdens voksne befolkning kan ikke lese og skrive, 56 prosent av disse er kvinner (UNESCO, 2023). PISA-undersøkelsen fra 2022 viste at mens jenter gjør det best i lesing, gjør gutter det best i matematikk. Innen digitale ferdigheter er det skille mellom kjønnene, hvor gutter har større ferdigheter enn jenter (UNESCO, 2024a).

Ledelse i utdanningssektoren

Det har over tid vært et søkelys på og uttrykt en bekymring for at læreryrket er for kvinnedominert. Kjønnsbalansen innen *utdanningsledelse* har i mindre grad vært omtalt. I rapporten (UNESCO, 2024a) blir det pekt på at dette delvis skyldes mangel på data som skiller på kjønn innen skoleledelse, delvis mangel på interessen for utdanningsledelse som noe distinkt, og delvis at det ikke skilles mellom ledere og lærere i utdanningsinstitusjoner. Videre er det en utfordring å samle inn og sammenlikne data på globalt nivå.

UNESCO-rapporten (2024a) henviser til studier som viser at med unntak av å ha en kvalifisert lærer i klasserommet, har ledelse mest å si for elevers læring. Det er studier som indikerer at en fjerdedel av variasjoner i elevers læring kan tilskrives ledelse. Ledelse har betydning både i de enkelte utdanningsinstitusjonene og for utdanningssystemene i stort.

Andelen kvinner og menn i utdanningssektoren

Kvinnelige lærere utgjør 93 prosent av ansatte i barnehagen, 68 prosent i grunnskolen, 59 prosent i ungdomsskolen og 52 prosent i videregående skole globalt. Det er bare på universitets- og høyskolenivå at menn er i flertall. 55 prosent av akademisk ansatte er menn. På den andre siden er det bare i barnehagen at majoriteten av ledere er kvinner. Data fra 70 land viser at det er et 20 prosentpoengs gap mellom antall kvinnelige lærere og antall kvinnelige rektorer i grunn- og videregående skole. Bare i fem land var andelen kvinnelige rektorer på linje

med andelen kvinnelige lærere. Afrika sør for Sahara har den største underrepresentasjon av kvinnelige ledere og i det frankofone Afrika (tidligere franske kolonier) utgjør kvinnelige ledere i grunnskolen kun 16 prosent.

Rapporten (2024a) peker på at det er i universitets- og høyskolesektoren at underrepresentasjonen av kvinner er størst. Det globale estimatet er at kvinner har mindre enn 30 prosent av topplederjobbene innen høyere utdanning og i forskningsinstitusjoner, og bare 27 prosent av de 200 mest prestisjetunge høyere utdanningsinstitusjonene ble ledet av kvinner i 2025. I Europa er færre enn en av fem rektorer og en av tre viserektorer kvinner og de er også underrepresenterte i utdanningsinstitusjonenes styrer.

Også på det politiske nivået er det en mangel på kvinnelige ledere innen utdanningssektoren. Av de som var kunnskapsministre, inkludert ministre for høyere utdanning mellom 2010 og 2023, var 27 prosent kvinner. Andelen kvinnelige ministre var lavest i Nord-Afrika og Vest-Asia, høyest andel er det i Europa og Nord-Amerika. I offentlig utdanningsadministrasjon er kvinner overrepresentert i Europa.

Kvinner og ledelse

Lederes rolle er sentral. Rapporten «Leadership in education» (UNESCO 2024a) trekker fram studier som sier at kvinnelige rektorer kan ha en positiv effekt på elevenes læring. Om det skyldes at kvinner er bedre skoleledere, at kvinner som blir rektorer bryter et glasstak og derfor defacto er bedre kvalifisert enn menn eller om det er fordi de i større grad leder skoler i urbane strøk, er ikke klart. Rapporten viser også til studier om ledelse og kjønnsforskjeller som ikke finner sammenheng mellom kjønn og læring. Disse forskerne mener at forskjellene i større grad kan tilskrives individuelle forskjeller enn kjønnsforskjeller.

UNESCO (2025) peker på at kvinnelige ledere har større sannsynlighet for å argumentere og legge til rette for utdanningssituasjoner som bidrar til likestilling. Eksempler på dette er å gjøre noe med kjønnsbasert vold, sikre trygg transport til og fra skolen, kjønnsbevisste læreplanverk og at skolene må ha sanitærfasiliteter og undervise om menstruasjon.

Rapporten nevner OECDs *Teaching and Learning International Survey* (TALIS) fra 2018, hvor det framgår at kvinnelige ledere bruker mer tid på læreplaner og undervisning, samt på møter og interaksjoner med elever og foreldre enn mannlige rektorer. Menn prioriterer i større grad administrative og disiplinrelaterte oppgaver.

Videre viser rapporten til en systematisk gjennomgang av skoleledelse og kjønn i 54 afrikanske land som finner at kvinner har større sannsynlighet enn menn for å vise effektive pedagogiske lederegenskaper i tillegg til å være samarbeidsvillige, omsorgsfulle og kollegiale ledere.

Dialog og samarbeid lærere imellom er et viktig element for å gi barn og unge en god utdanning. Flere kvinnelige (36 prosent) enn mannlige (28 prosent) rektorer i ungdomsskolen er enige i at en skolekultur basert på dialog og samarbeid er viktig.

UNESCO-rapporten (2024a) omtaler også en studie fra 2019 som viser at kvinnelige rektorer i grunnskolen i mindre grad selv følger med på elevenes oppmøte, men i større grad følger med på og evaluerer lærernes praksis.

Mulige årsaker til underrepresentasjon

UNESCOs rapport (2024a) redegjør også for mulige årsaker til underrepresentasjonen av kvinnelige ledere i utdanningssektoren. Sosiale og kulturelle normer, institusjonelle og strukturelle barrierer og færre utviklingsmuligheter er blant disse.

Samfunnsnormer har betydning for hvorvidt kvinner blir ledere eller ikke, også innen utdanningssektoren, selv om det er flere kvinner enn menn som er lærere. Menn sees fremdeles på som bedre ledere og beslutningstakere.

Rapporten trekker fram en undersøkelse fra 2021 som peker på at årsaker til underrepresentasjon kan knyttes til etterspørselsfaktorer som stammer fra institusjonelle skjevheter og ansettelsespreferanser. Studien viser at kvinner har lengre erfaring fra undervisning og som mellomledere før de får stilling som leder. Dette gjelder for øvre middelinntektsland og høyinntektsland. Norge er et av landene som skiller seg ut hvor det ikke er noen forskjell.

Anbefalinger

Rapporten (UNESCO, 2024a) understreker at mangelen på mangfold i lederstillinger er et problem for beslutningsprosesser innen utdanning på alle nivåer. Åtte av ti land mangler tiltak for å sikre balansert representasjon. UNESCO anbefaler åpne utvelgelsesprosesser hvor utvalgskriteriene er tydelige, objektive og transparente. Dette for å sikre at kvalifiserte kandidater, uavhengig av bakgrunn eller kjønn, har like muligheter til å vise et mangfold av lederegenskaper.

Kilder

- FN-sambandet om bærekraftsmålene: <https://fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal>
- UNESCO. 2025. *Global Education Monitoring Report: Gender report – Women lead for learning*. Paris, UNESCO
- UNESCO. 2024a. *Global Education Monitoring Report 2024/5: Leadership in education – Lead for learning*. Paris, UNESCO
- UNESCO. 2024b. *Support girls and women to pursue STEM subjects and careers: advocacy brief* - UNESCO Digital Library
- UNESCO. 2023. *SDG 4 mid-term progress review: progress since 2015 has been far too slow* - UNESCO Digital Library